

Ocena

Norman Tanner. *Kratka zgodovina katoliške Cerkve*. Ljubljana: Družina, 2013. 340 str. ISBN: 978-961-222-952-8.

Redko pritegne k branju tako široka tema, kakor je celotna zgodovina Cerkve. Kljub temu je vzbudila pozornost knjiga Normana Tannerja, ki je letos v lepo berljivem prevodu Bogdana Kolarja izšla pri Družini in jo je predstavil sam avtor dne 18. marca 2013 v Ljubljani. V izvirnem jeziku zasledimo malo drugačen naslov: *New Short History of the Catholic Church* (2011). Tisti »New«, ki ga ni v slovenskem naslovu, je bil potreben zaradi neke druge knjige z enakim naslovom, ki je izšla desetletje prej pri isti založbi Continuum (Derek Holmes in Bernard W. Bickers, *Short History of the Catholic Church*). Hitro je bilo moč opaziti avtorjevo izredno sposobnost sintetičnega prikazovanja in vzročnega povezovanja dogodkov, in to na zelo lahkoten način. Na misel je prišel celo Balthasarjev stavek o Mozartu, da pri vsej njegovi veličastni glasbi ni občutiti niti kaplje znoja truda, kakor se to dogaja pri nekaterih drugih velikih skladateljih. Poleg tega pa pisec ni zapadel v skušnjava, da bi se na račun dostopnosti odpovedal kvaliteti. Tudi dejstvo, da je to prva prevedena knjiga v slovenščini o celotnem prikazu zgodovine Cerkve izpod peresa britanskega avtorja, vabi k posebej pozornemu branju.

Norman Tanner, član Družbe Jezusove, je zdaj zaslužni profesor Fakultete za zgodovino Cerkve in kulturne spomenike na Papeški univerzi Gregoriani, v letih 2009–2012 pa je bil tudi dekan te fakultete. Še vedno tam predava antično in srednjeveško zgodovino in zgodovino

vino cerkvenih zborov. Preden je prišel v Rim leta 2003, je petindvajset let poučeval zgodovino Cerkve na oxfordski univerzi in po različnih inštitutih v Veliki Britaniji in v tujini.

Že sam naslov knjige pove, da je obravnavana zgodovina »katoliške Cerkve« in ne širše zastavljenega krščanstva. Tukaj se avtor ne spušča v debato, kaj razume pod imenom »katoliška«, marveč pri nekaterih zgodovinskih križiščih, kakor je to na primer razkol leta 1054, ta izraz naslovi na »zahodno Cerkve« (103). To je tudi razlog, da od začetka 2. tisočletja dalje o pravoslavni Cerkvi – razen kake majhne izjeme (firenški koncil, 206–208) – skoraj ni govora in da tudi protestantski reformaciji in Lutru (217–218; 222) ni odmerjenega veliko prostora. Tovrstna avtorjeva odločitev bi morala biti po mnenju G. R. Evansa, ki je napisal recenzijo te knjige, bolje argumentirana.⁶

Glede same metodologije je zaznati posrečeno kombinacijo med kronološkim in tematskim pristopom. Ob tovrstnem pisanju se postavlja dilema, kako kronološko razdeliti posamezna poglavja. Predvsem pri srednjem veku najdemo paleto številnih različnih mnenj, takšna s širšim (5.–15. stoletje) in takšna z ožjim pristopom (7.–13. stoletje). Tanner izbere prvo, klasično varianto, pri tem pa preseneti s prostorom, ki je namenjen temu obdobju, torej kar dve poglavji od petih. Bralec hitro zazna, da mu je najbližji prav srednji vek, predvsem osrednji in pozni srednji vek, za katerega se čuti tudi najbolj kompeten-

⁶ Njegova recenzija je v *The Catholic Historical Review* 98, št. 1 (2012): 67–68.

tnega, kakor dokazuje njegovo delo, ki temelji na njegovi doktorski disertaciji: *The Church in Late Medieval Norwich, 1370–1532*, Toronto 1984.

Pri opisovanju preteklosti je neizbežna izbira rdeče niti in tudi pri Tannerju ni nič drugače. Najprej bi izpostavili cerkvene vesoljne zборе oziroma koncile, ki jih je skupaj z drugim vatikanskim (1962–1965) enaindvajset in so morda najboljše ogledalo, v čem obstoji smisel izročila in cerkvenega učiteljstva. Da je izročilo ključnega pomena za vsakega katoličana, pa avtor izpostavi že v uvodu, ko pravi, da »izročilo in zgodovina Cerkve dopolnjujeta naše razumevanje Kristusa kot polnosti Resnice in božjega razodevanja nam« (str. 1). Posebno so mu pri srcu prvi štirje koncili, ki so odločilno prispevali k razumevanju osrednjih resnic nauka o Sveti Trojici (34–43; 69–76). Poleg srednjega veka so avtorju torej zelo blizu tudi koncili, kakor dokazuje dve njegovi prejšnji deli: *Decrees of the Ecumenical Councils* (Georgetown-London 1990), v katerem so v angleškem jeziku zbrane odločitve vseh ekumenskih koncilov, in *The Councils of the Church: A Short History* (New York 2001), v katerem so sintetično prikazani vsi dosedanji koncili. Brez pretiravanja se lahko zatrdi, da Tanner zgodovino Cerkve gleda predvsem skozi prizmo vesoljnih cerkvenih zborov.

Druga avtorjeva posebnost je v tem, da v duhu »obrata« drugEGA vatikanskega koncila namenja veliko prostora »ljudski« zgodovini. To uporabi kot protiutež mnogim publikacijam, ki se osredotočajo predvsem na zgodovino Cerkve kot institucije. Že v prvem poglavju, ki zaobjema obdobje od rojstva Cerkve na binkoštni dan do začetka 5. stoletja, ne manjka informacij o tem, kako so

preprosti ljudje živeli vero. Posebej navdušuje izjava sv. Gregorja iz Nise, da je med sprehodom po Carigradu opazil, kako so menjalec denarja, trgovski pomočnik in redar v kopališču z njim hoteli govoriti o nauku o Sveti Trojici in o odnosu med tremi osebami, preden so mu ponudili, kar je iskal (49). Veliko zanimivega ujamemo iz že omenjenega srednjega veka, v katerem poleg sintetičnega razvoja sedmih zakramentov (111–119) izvemo mnogo o toleranci do mlačne vere (109–111), o desetini, o postu, o bratovščinah, o romanju in celo o razvedrilu, športu in veselju (119–139); to se za naša ušesa, ki so navajena poslušati druge reči o tem mračnem obdobju, zdi nenavadno. Podobno, resda v manjši meri, lahko zasledimo prednostno vlogo božjega ljudstva tudi pri zadnjih dveh poglavjih.

Tretji vidik se dotika avtorjevega »domačega terena«. Neprisiljeno pripoveduj o dogodivščinah na Britanskem otočju, to pa je posebno dragoceno za celinske Evropejce, katerih pogled redkokdaj seže prek Rokavskega preliva. Pri gradnji prvih cerkva na grobovih mučencev Tanner omenja na primer katedralo sv. Albana, prvega mučenca v Angliji za časa Dioklecijanovega preganjanja (19; 28), in hišne kapele z mozaiki v rimskih vilah v Lullingstonu in Hinstonu St. Mary iz četrtega stoletja (45; 48; 95). Lepo je opisana dejavnost prvega misionarja na Otoku – po odhodu Rimljanov –, sv. Avguščina, ob koncu 6. stoletja (56–57). S spoštovanjem je omenjen »apostol Nemčije«, sv. Bonifacij, ki je »verjetno imel na zgodovino Evrope globlji vpliv kot katerikoli drug Anglež« (59–60), večkrat pa se Tanner sklicuje na najbolj znanega pisca otoške zgodovine, sv. Beda (673–735), in na njegovo

delo *Cerkvena zgodovina angleškega ljudstva* (53, 56, 83). Pri predstavitvi posameznih ljudskih pobožnosti avtor navede kako podrobnost iz otoške prakse, na primer pri Margery Kempe (122–128) in pri vojvodinji iz Yorka, Cicely (178–180). Tudi Angleži so imeli svojega »Danteja«, Geoffreyja Chaucerja (1343–1400), ki je v svojih *Canterbury Tales* delal konkurenco Božanski komediji (130; 161; 176–177). John Wycliff (1380–1415) nam ni tuj, a ga Tanner predstavi prav vpadljivo (198–200), vključno s sklepno trditvijo, da je videti njegov vpliv na reformacijo 16. stoletja bolj posreden kakor neposreden, vendar kljub temu dejanski (202). Končno sta nam na voljo natančen opis čarovniškega procesa Eleanor Cobham, vojvodinje iz Gloucesterja, leta 1441 (213–215) in privlačna biografija blaženega Johna Henryja Newmana (1801–1890) (280–282).

Na kratko se ustavimo pri zadnjih dveh poglavjih. Četrto poglavje, ki opisuje obdobje od leta 1500 do leta 1800, nosi naslov *Zgodnje moderno katolištvo*, saj se avtorju zdi ustrenejši kakor na primer *Protireformacija*, ker meni, da tukaj govorimo o širšem kronološkem razponu in ker se je v katoliški Cerkvi v tem obdobju dogajalo veliko več, kakor pa le iskalo odgovor na protestantski izziv (217). Zvest temu načelu Tanner resda nekaj prostora nameni katoliški reakciji na Lutrovo reformo, kakor je na primer obširen prikaz tridentinskega koncila (1545–1563) (228–234), pa je ob tem treba še dodati, da njegove odločitve niso šle samo v smeri *ad extra*, temveč tudi *ad intra*, kakor dokazuje že dejstvo, da je do naslednjega koncila preteklo kar 300 let. Pri redovnih skupnostih, ki so prav tako stal-

nica vseh poglavij, je veliko prostora namenjenega ustanovitvi Družbe Jezusove. Tako Tanner zopet izkazuje, kje je »doma« (236–238). Na podlagi zadnjege stavka poglavja, da je odkritje Novega sveta končno in odločilno »naredilo iz katolištva prvič resnično svetovno vero« (263), je veliko prostora namenjenega misijonskemu delovanju katoliške Cerkve zunaj Evrope (244–256).

V petem poglavju, ki zaobjema 19. in 20. stoletje, je poleg znatnega prostora, namenjenega obema vatikanskima konciloma (288–303), vredno omeniti opis intelektualnih izzivov za katoliško Cerkve, ki so jih v 19. stoletju pomenili Darwin, Marx in Freud (270–276) in pozneje »modernistična kriza«. Nadvse pomenljivi so navedeni cerkveni dokumenti, ki so na te izzive odgovorili, in ob katerih marsikdo ostane presenečen, kakor na primer ob odloku o veri in razumu prvega vatikanskega koncila, da so odkritja znanosti in razodetje v skladnosti (271; 291–292). Zelo domiselno se zdi opis zadnjega obdobja, od leta 1965 do leta 2010, v katerem je podčrtano osrednje vprašanje Cerkve, to je uresničevanje smernic drugega vatikanskega koncila; ob tem avtor dostavi, da je koncilu »zmanjkalo mehanizmov za njegovo uresničevanje, ki bi bili hkrati jasni in učinkoviti« (304).

Morda bo kdo ob prebiranju knjige pogršel nekatera poglavja iz cerkvene zgodovine, ki zadevajo odnos med Cerkvijo in državo. Temu ni posvečenega veliko prostora, predvsem za zadnji dve stoletji. Tako ni omembe – na primer – totalitarističnih režimov med obema vojnama in politike Svetega sedeža, ki je pod Pijem XI. iskala načine, kako zagotoviti neodtujljive pravice katoličanov. Marsikdo bi verjetno tudi pričako-

val kako besedo o »razvpitem« Piju XII. in o njegovem odnosu do nacizma in do Judov. A s tem bi se avtor nemara odrekel glavnemu namenu svojega dela: glavna vloga je namenjena Cerkvi, pa ne kot instituciji, marveč kot božjemu ljudstvu.

Zelo dopadljivo se profesor ukvarja z zgodovinskimi vprašanji, na katere ni jasnih odgovorov, in to sam tudi večkrat ponižno prizna (52; 66; 305–306). Da ni možno predložiti vseh odgovorov, ni nujno slabost, saj avtor sam opozori na koncu, kako nenavadna je zgodba, saj je ni mogoče razložiti brez božje previdnosti (314). Izraz, ki se modernemu zgodovinarju zdi zelo tuj, a je vendarle nepogrešljiv element krščanskega gledanja na preteklost.

Po drugi strani Tannerja kljub vsemu ni strah, da pri nekaterih dogodkih ne bi izrazil svojega lastnega prepričanja. Z vso zavestjo tovrstnega tveganja (245–246) pogumno kaže na temnejše plati cerkvene zgodovine, ko na primer odkrito spregovori o napakah v srednjem

veku (108) in pri tem opozori, da »nekateri pristopi in metode ne morejo biti usklajeni z današnjimi krščanskimi načeli« (195). Za obdobje od leta 1800 do leta 1965 navaja celo dve novi vrsti »greha«, in to vojskovanje in kolonializem, pri tem pa ni prav nič prizaneseno katoličanom (286–288). Prav na koncu avtor opozori na še neko drugo, komaj opazno nevarnost, da bi se namreč Cerkve »preveč posvetila skrbi za svoje javno nastopanje« in tako zapostavljala lepoto in globino skrivnosti krščanskega sporočila (312).

Normanu Tannerju lahko čestitamo: uspelo mu je pri njegovi nameri, da bi na dostopen način prikazal vso kompleksnost preteklosti Cerkve. Knjiga je zelo primerna tako tistim, ki šele vstopajo v svet bogate cerkvene zgodovine in iščejo konkretnih spodbud pri tej avanturi, kakor tudi že bolj veščim zgodovinarjem, ki bodo v njej našli nemalo nasvetov, kako povezovati med seboj dogodke v nadvse vznemirljivo pripoved.

Igor Salmič